

Felhívás az olvasónak!

**Kérjük, egy-egy elemzésünk jelképes örökbefogadásával Ön is támogassa munkánkat!
Támogatását köszönjük!**

Forint utaláshoz: 11600006-00000000-78417407 (IBAN: HU56 1160 0006 0000 0000 7841 7407)

Euro utaláshoz: 11600006-00000000-78416231 (IBAN: HU89 1160 0006 0000 0000 7841 6231)

USD utaláshoz: 11600006-00000000-78416303 (IBAN: HU85 1160 0006 0000 0000 7841 6303)

A vélemény- és sajtószabadság felszámolása mint az autoriter állam kiépítésének kulcsmozzanata

(A magyar eset)

„(A)z államtól való szabadság azt kívánja meg, hogy se a parlament, se a kormány ne juthasson műsor tartalmát befolyásolni képes szervezetben meghatározó befolyáshoz; ahogy politikai pártok, azonos feladatra vagy ugyanazon érdek képviselőit létrejött csoportok befolyása sem lehet meghatározó” (37/1992, 227, 231 (VI. 10.) AB határozat).”

Sajtószabadságból sajtószolgaság. Az Orbán-rendszer kiépülésének eseménytörténete azt a tételt támasztja alá, hogy nem pusztán időnként emlegetett elméleti előfeltétel, de tapasztalati tény, hogy miként a sajtószabadság nélkül nem létezhet szabadelvű (liberális) demokrácia, ugyanúgy az illiberális államok, az autoriter vagy (fél)diktatórikus rendszerek sem létezhetnek, nem maradhatnak fenn a gondolat-, a vélemény-, a sajtószabadság erőteljes korlátozása nélkül. Noha nem feleslegesek a soktényezős elemzések, megállapítható, hogy a politikai rendszerek besorolásához elegendő ez az egyetlen marker (erre az állításra visszatérünk).

Históriai háttér

A véleményszabadságot magasztaló úttörők között az elsők között a cenzúra ellen felszólaló John Milont említjük, aki már 1644-ben úgy vélte, hogy lehetetlen, hogy az igazság szabad és nyílt küzdelemben elbukjon a hazugsággal szemben, hiszen az igazság a „Mindenható után a legerősebb”.¹

Kant szerint „[m]inden maxima, amely (hogy el ne vétse célját) rászorul a nyilvánosságra, összhangban áll mind a joggal, mind a politikával.”²

A magyar reformkor nagyjai ugyanazon a hangon szóltak, mint az angol, a német, a francia vagy a skandináv felvilágosodás legnagyobbjai.

„...hol a beszéd korlátos, ott rab a nyelv s csak rabként szól.”³

„Ha tehát egy nemzetet vagyonossá csak az értelmesség tehet, az értelmességet viszont csak a vélemények szabados surlódása fejtheti ki, s ez szabad sajtó nélkül meg nem eshetik, a szabad sajtó tehát jó törvények mellett, amellyek szintúgy a szabad sajtó természetes következtetései, örje és nem elrontója a közcsendességnek... constitúciónk vagy jó és igazságos, vagy rossz és igazságtalan. Ha jó és igazságos, kiállja a vélemények szabad surlódásának tűzpróbáját; ha rossz és igazságtalan: bukjon, én az igazságtalant védeni nem akarom, s ha igazságtalan, a törvényhozás útján igazságost óhajtok behozva látni.”⁴

„...vegyenek el mindent, csak szabad sajtót adjanak, s nemzetem szabadsága, boldogsága fölött kétségbe nem esem; vagy nyomtatási szabadság, vagy a szabadság elnyomása. Ut közép itt nincs!”⁵

Szó sincs arról, hogy az eszmetörténetben és a közjogban, ha némi késleltetettséggel is, ne lett volna Magyarországon tartalmi szinkronitás a nyugat-európai szabadság-eszményekkel.

És ha mára illúzióknak is tudjuk azt, hogy Kant az örök béke zálogaként tekintett a sajtószabadságra, osztoznunk kell abban, hogy ha a háborúktól és önkénnytől nem is óv meg, de, azon túl, hogy mindkettőnek gátlója, az egyéni és közszabadság máig legfontosabb mérője és garanciája.

Babits Mihály erkölcsi kötelességének tartotta Az örök béke számára műfajidegen lefordítását. A könyv 20. századi aktualitásáról, magyar fordítójaként így vallott: „Egy kiadóvállalat nemrég felszólított Kant könyvecskéjének: az Örök Békének, lefordítására.

Eleinte nem akartam vállalni. Én nem vagyok jogász. Nem vagyok jártas, hála Istennek, a politikában, a tudományos etikában, sajnos, szintén csak kevésbé. Kant műve pedig ezekbe vág. S rendkívül nehéz mű. S formai - irodalmi - érdeke semmi sincs.

¹ 1644. november 23-án jelentette meg John Milton az *Areopagitica* című röpiratát, amelyben a cenzúra ellen és a szólás szabadsága mellett érvelt.

² Kant: *Az örök békéről*, Id. Hannah Arendt: *A sivatag és az óázisok*. Gond-Palatinus, Budapest, 2002, 308. o.

³ Széchenyi István, *Hitel*, Pest, Petrózai Trattner J. M. és Károlyi István Könyvnyomtató-intézetében, 1830, 37. o.

⁴ Kossuth Lajos *Beszéd a Zemplén Megyei Gyűlésen*. <https://mek.oszk.hu/02200/02223/html/01.htm>

⁵ Kossuth Lajos: Uo. <http://mek.oszk.hu/02200/02223/html/01.htm>

Mégis elfogadtam a megbízást. Mert az az érzésem, hogy a mai időkben senkinek sincs joga, semmiféle okból, semmi ürügy alatt, kitérni a legterhesebb feladat elől sem - amelyre csak egyáltalán képes -, ha avval a békegondolatnak csak a legcsekélyebb szolgálatot is teheti.

Ezt a feladatot pedig ilyennek gondolom.

... Munkám célja tehát nem annyira filozófiai vagy filológiai, mint inkább agitatív.”⁶

Babits 1918-ban a háborús vérszivattyú legszörnyűbb évében a sajtószabadság és a béke mellett agitál.

Ugyanezen örökségben osztozik a fiatal Karl Marx is, aki a falopási törvény kapcsán a sajtószabadság elkötelezettjeként⁷ is idézte Montesquieu *A törvények szelleméről* szóló művét: „Kétfajta romlottság van: az egyik, amikor a nép nem tartja meg a törvényeket; a másik, amikor a törvények rontják meg a népet. Ez gyógyíthatatlan baj, mert magában az orvosságban rejlik.” Ez egyébként Montesquieu életművének vissza-vissza térő gondolata.⁸

A sajtószabadság ellenségeinek 20. és 21. századi megnyilvánulásaira, hazudozásaira a mai napig áll a régi, találó aforizma: „*A képmutatás: a bűn tisztelgése az erény előtt.*”⁹

Az mindenesetre nagyon jellemző, hogy például az 1919-es magyar Tanácsköztársaság a *papírhiányra* hivatkozva korlátozta a sajtót.

Ebbe a sorba tartozik Orbán Viktor kijelentése, amelyet a szabad magyar sajtó jelentős részének lemeszárlása után és maradéka elpusztítása előtt tett: „*Mi soha nem vetemednénk arra, hogy elhallgattassuk azokat, akik nem értenek egyet velünk.*”¹⁰ Az Európai Parlament a felvétel szerint hangosan kacagott.

Hibás az a vélekedés, hogy a sajtószabadság 18. századi eszményeit a totális rezsimekben gazdag 20. század tapasztalatainak fényében nem tekinthetjük már érvényesnek. Ellenkezőleg, az eddig eltelt 21. századi köztörténet inkább igazolja, semmint cáfolja a vélemény- és a sajtószabadság naivitásoktól nem mentes eszmetörténetét. A felvilágosodás századaiban a vélemény- és a sajtószabadság, egymástól távol álló gondolkodók közötti közlekedés konszenzusos alapjaként is szolgáló eszmeiként a legbecselesebb társadalmi értékek egyike lett. Ma sincs másként. Pontosabban, nem lenne szabad, hogy másként legyen!

A 20. század jobb- és baloldali diktatúráival a hátunk mögött, de még az ennél kevésbé pusztító, a sajtót többféle manipulációkkal terhelő világunkban is kérdés, hogy a vélemény- és sajtószabadság piederstálja ma is indokolt-e. A tömegmédia kétségkívül más természetű, eltérő elvek szerint működik, mint a sajtószabadság megfogalmazói által tapasztalt változat. Luhmann szerint például ezek a hírek és tudósítások terén „tudatlanságot terjesztenek olyan tények

⁶ Babits Mihály: Kant és az örök béke, Nyugat, 1918, 16. szám. elérhető: <https://epa.oszk.hu/00000/00022/00252/07506.htm>

⁷ Megjegyzések a legújabb porosz cenzúrautasításról (részlet) MEM 1 110–147. o. Karl Marx: *A 6. rajnai Landtag tanácskozásai. Harmadik cikk. Viták a falopási törvényről.*

⁸ Montesquieu ugyanerről: "Nincs kegyetlenebb zsarnokság, mint az, amelyik a törvényesség látszatával, a jog színeiben cselekszik. Amely éppen az áldozatokat megmenteni hivatott jog eszközével végez áldozataival." (A rómaiak nagysága és hanyatlása, Magyar Helikon, Budapest, 1975.).

⁹ Francois de La Rochefoucauld híres megjegyzése.

¹⁰ Ezt a mondatot a magyar miniszterelnök 2018. szeptember 11-én Strasbourgan, a Sargentini-jelentésről szóló vitában mondta. A képviselők kinevették.

formájában, amelyeket állandóan meg kell újítani, de úgy, hogy ezt senki ne vegye észre.”¹¹ A tömegmédiá sokszintű, sokirányú manipulációjának jelensége, autopoietikus rendszerként működése, az általa mutatott valóság sajátosságai valóságos problémák, de mi itt más tárgyra, más jelenségre más nézőpontból tekintünk, ezért Luhmann kritikájára, mint nem ide tartozóra sem térünk ki.

A vélemény- és sajtószabadság a társadalmi autonómiák biztosítója és maga is autonómia

Ami minket érdekel, az a társadalmi autonómiák elleni támadássorozat, az autonómiák módszeres felszámolása. Alapvetően nem is elveket elemzünk, hanem a pusztítás eseménytörténetét bemutatva vonunk le következtetéseket. A szabad sajtó sokszínű elemei a hagyományos informáló és elemző újságíráson keresztül az írott és elektronikus tabloid sajtóig, az audiovizuális médiumoktól, híroldalaktól a közösségi médián át a bloggerek és vloggerek világáig terjed. Ha az autoriter rendszer félhomályából tekintünk ki, azt látjuk, hogy bizonyosan nem fogyott el a demokratikus működésben a sajtószabadság kitüntetett szerepe. Ideáltipikusan a média a közösségi és egyéni autonómiák hálózata, amelyek interakcióban hatással vannak egymásra, és persze állami és piaci befolyásokkal, fogyasztói elvárásokkal terheltlen működnek. Mégis, nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy ahol érvényesül a sajtószabadság, ott nem vesztett el a szabadság ügye. De, mert ez természetének része, a hatalom és a piac baljóslatú érdekei miatt mindig és mindenhol veszélyeztetett. Ahol pedig már nincs sajtószabadság, ott már nem lehet eleven a polgári szabadság. Ez tehát egyike a lehető legszorosabb összefüggéseknek.

Aligha kell külön hangsúlyozni, hogy a sajtószabadság körüli maszatolás veszélyes, hiszen alapvetően igen-nem kérdés. Nem akkortól hiányzik, amikor az utolsó szabad sajtótermék megszűnt működni, hanem valamikor akkortól, mikor az ilyen fenntartása, működtetése már súlyos politikai kockázatokkal jár, illetve éppen csak a hatalom kegyéből létezhet. Ott beszélhetünk létező sajtószabadságról, ahol a szabad sajtó formálja a közvéleményt. Abban az országban, ahol a szabad sajtót már gettóba szorították, nincsen sajtószabadság. Ha a magyar sajtó szabad lett volna, az ellenzék bojkottfelhívását követően elveszített kvótanépszavazást Orbán legalábbis nehezen, de inkább egyáltalán nem adhatta volna el hatalmas győzelemként.

Létezik valamiféle, a felszínes rokonszenvon messze túlmutató nemzetközi populista érdekközösség. Orbán legközvetlenebb barátai a Kelet és a Közel- és Középkelet jórészt véreskezű zsarnokai közül kerülnek ki, de a magyar miniszterelnököt Berlusconihoz és Trumphoz is kölcsönös politikai rokonszenv fűzi. Politikai gyakorlata hozzájuk inkább hasonlít, mint a keleti zsarnokokéhoz. Uralmuk jellegéhez, azaz az Egyesült Államok, Olaszország és Magyarország közötti társadalmi különbség leírásához nem annyira a három személy politikai törekvései adják meg a szempontokat – amelyek egyébként meglehetősen hasonlítanak –, hanem inkább a Magyarországon és Olaszországban, illetve az Egyesült Államokban a hatalmi ágak működésében is megnyilvánuló eltérések, a történelmi különbségeket mutatják ezt meg, aminek hű tükre a társadalmi nyilvánosság szerkezete.

¹¹ Lásd: Niklas Luhmann: A tömegmédiá valósága, Gondolat-AKTI, Budapest, 2008, 35. o.

A weimarizálódás konzerválásának terve a demokratizálódás ellen

A Fidesz 2010-es szabad választásokon elért sikeres hatalomátvétele idején az 1989-es jogállami forradalom maradványaként a vélemény- és sajtószabadság még úgy-ahogy működött. Ugyanakkor mindössze húsz évvel voltunk a pártállam bukása után, a szabadság minden intézménye törékeny volt, működtetői pedig önbizalomhiányos, behódolásra hajló, gyenge erkölcsi megalapozottságú emberek. Orbán kezére játszott az is, hogy az európai integráció viszonylag gyenge kohéziójú intézményeinek működési elve a konszenzus keresése. Ezek, ideértve elsősorban az Európa Tanácsot és az Európai Uniót, minden konfliktusra, zsarolásra szinte automatikusan egyezségkereséssel, engedelmekkel reagálnak.

Orbán rendszerében a hatalom koncentrációjának nem az állam az egyetlen alanya, hanem a hatalomkoncentráció nemegyszer az állam rombolásával jár együtt. Egyszerre játszódik le a független állami intézmények megszállása, vazallus státuszba züllesztése, Orbán kiszolgáltatására szocializált vezetőinek hosszú távra választása/kinevezése egyrésztől, másfelől pedig állami feladatok és intézmények magántőke nélküli, kifejezetten közpénzből végrehajtott fantommagánosítása, amely már a felsőoktatás jelentős részét is elérte, és kitüntetetten nyilvánul meg a sajtó tulajdonviszonyainak átalakításában.

Az állam hatalma kilép az állam keretei közül. Egyfelől az állami egyetemek közpénzből lesznek látszatmagánosítás következtében olyan alapítványi képződmények, amelyekben az egyetemi autonómia intézményeinek – a szenátus és a rektor – hatásköreit a politikai kinevezettek által álló kuratóriumhoz vonják. Másrészt a Közép-Európai Sajtó és Média Alapítványba (KESMA) 2018. augusztus 30-án több mint négyszáz, formailag nem állami médiavállalatot tereltek be és helyeztek központi politikai irányítás alá. Az egész állami és pszeudo-privát konglomerátum a feudális függőség rendszerére emlékeztető egységesen kezelt és irányított piramis-szerű építmény, viszont ez nemcsak nem transzparens, hanem nem homogén láncolat is, tekintettel arra, hogy részben magán, részben állami elemek konglomerátuma.

Működtetésének értelme, hogy maga is hatalmat és vagyont fial. Nem utolsó sorban viszont azt is szolgálja, hogy az esetleges választási vereség ne járjon hatalomvesztéssel, bázisa legyen a későbbi revansnak. Ez pedig a rendszer egészen különös vonására mutat rá: a jogállami elveket figyelmen kívül hagyó Orbán-rendszer voltaképpen – bármennyire paradox is ez az állítás – a jogállamban bízunk; úgy véli, a választást adott esetben megnyerő ellenzék az alkotmány keretei között majd nem léphet fel a jelentős részben privatizált hatalmi építménye ellen. Ha a parlament és a kormány a választásokon győztes új többség kezére jutna, az ellensúly nem maga az állam, hiszen a demokratikus kormányzati ellensúlyt megtestesítő hatalmi tényezők a demokráciával szemben az éppen megbukott autoriter hatalom láthatatlan kezén maradnak. A részlegesen birtokba vett állammal szemben az autokrata által korábban az állam működéséből kivont, magánosított intézmények hatalmi ellenpólust jelenthetnek. Mindemögött tehát ott van – és ez Orbán tervében a paradox elem – az a nem alaptalan várakozás, hogy az újraépülő jogállam nem járhat el hasonló eszközökkel, mint amit ő alkalmazott a jogállami hatalom és a gazdasági alkotmányosság megtörése, majd felszámolása során.

Biztosítékokra szüksége is van. A rendszer informális hierarchiája, szemben a hűbéri lánc tartósságával, amely a világ természetes rendjét jelentette századokon át, már titkossága miatt is instabil. Az autoriter rendszerek nem véletlenül dőlnek össze olykor hatalmuk csúcsán, látszólag valami jelentéktelen fuvallattól.

Az ilyen rendszer törekenysége mellett alkalmazkodóképessége sem hagyható figyelmen kívül, a jogállam felszíne alatt a mélystruktúrákban – az attitűdök, viselkedéskultúrák szintjén – túlélési képessége sem lebecsülendő. A jogállami máz alatt az új gazda szolgáljaként jó eséllyel élhet tovább. A hatalmat kiszolgáló, névleg „független” alkotmánybíróság, számvevőszék, ombudsman a jogállami rendszerváltás után, ha lesz erre igény, és miért is ne lenne, felajánlja majd készséges szolgálatait az új gazdának. Ennek veszélyét aligha lehet alábecsülni.

A rövid előtörténetű szabadság könnyű préda

A sajtószabadság magyarországi elpusztításában a magyar politikai közösség mellett az európai szerveket, mindenekelőtt a médiatörvényről a végső jóváhagyást kimondó Thorbjørn Jagland vezette Európa Tanácsot is jelentős felelősség terheli. De, ha az intézményi felelősöket akarjuk megnevezni, nem kisebb a felelőssége az Alkotmánybíróságnak sem, amely alaposan körbenyesegette ugyan a sajtószabadságot megszüntető törvény több, az alkotmányosságot sértő perifériális rendelkezését, csak éppen a sajtószabadságot nem egyszerűen sértő, hanem felszámoló lényegi elemeire vonatkozó indítványokat nem bírálta el (akárcsak a magyar szólásban: mást beszél, mint Bodóné, amikor a bor árát kérték). Utóbb pedig az Európa Tanács elnöke hosszas, szívélyes, barátságos és fárasztó huzavonát követően átlátszóan, kozmetikai szintű változtatásokkal elfogadhatónak tartotta a szabadságpusztító törvényt (Thorbjørn Jagland ezután még Orbán kitüntetését is megkapta).

Mindkét intézményben jól tudták, mit tesznek.

A további felelősök között a hazai politikai közösséget és a politikai pártoktól a korporációkig számos intézményt megnevezhetnénk, felelőségük azonban nem mérhető e két szereplőéhez. A hatás messzire ért, ha Orbán nem vihette volna keresztül a 2010-ben még lényegében intakt demokratikus sajtó karanténba szorítását, akkor nem építhette volna ki jelenlegi hegemon autoriter hatalmát sem (az orbáni hatalomkoncentráció folyamata máig nem zárult le, most éppen a kultúra és az akadémiai szféra államosításánál tartunk). Azt nem tudhatjuk, mert erről a rendszer bennfentesei sem nyilatkoznak egybehangzóan, hogy a 2010-es választást azonnal követő sajtószabadság elleni rohamot egy előre kidolgozott mesterterv szerint hajtotta-e végre az alantasai által gyakran *főmérnöknek* nevezett Orbán, de bizonyított, hogy a sajtószabadság megtörése az autonómiák elleni sorozatos támadások logikus nyitánya.

A sajtószabadság magyar értelmezése

Igen, a sajtószabadság eszméje 1848-ban a magyar polgári forradalom tizenkét pontja közül, amelynek első követelése volt¹², korán elfoglalta helyét a pozitív jogban is. Az 1848. áprilisi törvények a sajtószabadságot a magyar alkotmányos hagyományba emelték. Ennek első két szakasza: „1. § Gondolatait sajtó útján mindenki szabadon közölheti, és szabadon terjesztheti. 2. § Sajtóutoni közlés alatt értetik: minden olyan közlés, melly vagy szavakban, vagy ábrázolatokban, nyomda, könyomda s metszés által eszközöltetik, és a mellyek közzététele, a

¹² „Kivánjuk a’ sajtó szabadságát, censura eltörlését”

példányok akár ingyen kiosztásával, akár eladásával, már megkezdődött.”¹³ Mindkét, a mai fülnek archaikus szakasz ma is dísze lehet bármely sajtótörvénynek.

A sajtószabadság kényes portéka. Hangsúlyozni kell, hogy ahol megtörik a sajtószabadságot, ott a politikai szabadságjogok sem érvényesülnek többé, például nem lehetséges szabad választás sem, ha a *részben szabad választást* az oximoronhoz némileg hasonló logikai alakzatnak tarthatjuk abban az értelemben, hogy e két jelző szó együtt, a „részben szabad” a szabad jelzőt kizáró értelmetlenség.

A médiairányítás alkalmazott modelljének a szabadelvű demokráciában megjelenő elemi alkotmányos követelményét illik szem előtt tartani: „(S)zabad média nélkül lehetetlen a független polgári véleménynyilvánítás, következésképpen a demokrácia sem lehetséges.”¹⁴

Titkokkal a nyilvánosság ellen

A törvények, melyek tárgya a nyilvánosság – a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény (Smtv.), a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény (Mttv.) –, mely titokban készültek miközben Magyarországon ekkor az Európai Unióban például szigorú információszabadságot biztosító törvények voltak hatályban. A törvények tervezeteit közzé kellett volna tenni, róluk a jogalkotási és az elektronikus információszabadságról szóló törvények alapján szakmai, társadalmi vitákat kellett volna tartani. Ezzel szemben a médiaszabályozásról szóló törvények tervezeteit az érintettek, az állampolgárok és az újságíró szervezetek nem ismerhették meg. A törvények nyilvános vitájának kötelezettségét úgy játszották ki, hogy nem a kormány terjesztette elő azokat, hanem kormányzati ágensként a témában teljesen járatlan országgyűlési képviselők. Az egyéni törvényjavaslatokra ugyanis nem vonatkoznak a nyilvánosság garanciái.

A szakirodalomban ritkán vitatják azt, hogy a média, ha nem is egyformán és nem is a sajtó egészének, valamilyen ellenőrzése, szabályozása elkerülhetetlen. Az, hogy az adott szabályozás elfogadható-e, csakis nyilvános vitában képes megmutatkozni. A titokban megfogalmazott médiatörvény a jogi kultúrából kiszakítottasága, reflektálatlansága, a társadalmi kontextus szándékolt hiánya miatt nem hogy nem szolgálhatja a szabadságot, de szükségképpen a polgári szabadság ellenére születik meg. A nyilvánosságot szabályozó törvény titkos előkészületének terhet csakis a szabadságkorlátozó cél érdekében vállalhatták¹⁵. Igaza van Jeremy Benthamnek, hogy a titkosság illetlenség és a korrupció, legyen üzleti vagy politikai, valóban a titkos zugokban tenyészik.

¹³ 1848. évi XVIII. törvénycikk, sajtótörvény

¹⁴ Manuel Puppis: Bevezetés a médiapolitikába. In: Médiapolitikai szöveggyűjtemény (szerk. Polyák Gábor). AKTI-Gondolat, Budapest 2010. 27. o.

¹⁵ Nem csak a jogalkotásról szóló, valamint az elektronikus információszabadságról is szóló törvényekre hivatkozhatunk. Lásd pl.: 2010. évi CXXXI. törvény a jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételtől „2. § (1) A társadalmi egyeztetés során biztosítani kell, hogy a véleményezési folyamatban a véleményeknek - különös tekintettel a hátrányos helyzetű, társadalmi-gazdasági szempontból marginalizált csoportok véleményére - a lehető legszélesebb köre jelenjen meg. (2) A jogszabályok előkészítése során biztosítani kell az egyeztetések átláthatóságát, azok minél teljesebb körű nyilvánosságát.(3) A társadalmi egyeztetés során az abban részt vevők kölcsönösen együttműködve kötelesek eljárni.”

A szabályozás egésze elválaszthatatlan politikai karakterétől: ha társadalmi dimenziói láthatatlanok és politikailag monolitá válik (az uralkodó politikai csoport még saját hű szövetségese: a kereszténydemokratákat is kirekesztette az előkészítésből, majd az irányításból), abból az következik, hogy az így konstruált hatóság által értelmezett jog is e jelleget hordozza. Elég tehát a szabályozó-szankcionáló hatóságot pártpolitikaivá és azon belül is egypártivá tenni. A szankciókról, frekvenciákról, műsorszolgáltatási engedélyekről, médiapolitikáról, támogatásról szóló rendelkezések értelme a jogi szöveg direkt jelentésétől lényegében függetlenül válik az orwelli újbeszél szerint zsarnokivá.

A nemzetközi szabványok és a jogállami alkotmánybíróság¹⁶

Összhangban a nyugat-európai alkotmánybíróságokkal és az Európai Emberi Jogi Bíróság gyakorlatával, a magyar Alkotmánybíróság is hangsúlyozza, hogy a véleményszabadság, a médiaszabadság nem csak tartózkodást, hanem „garanciát nyújtó pozitív cselekvést” is vár az államtól.¹⁷ A véleményszabadság objektív oldala „a közvélemény, mint alapvető politikai intézmény”¹⁸, garantálását jelenti, mivel a közvélemény működése, szabad alakítása „a demokrácia szempontjából nélkülözhetetlen”¹⁹. A média sajátos helyzete abból adódik, hogy demokratikus közvélemény csak „teljeskörű és tárgyilagos”, illetve „teljeskörű, kiegyensúlyozott arányú és valóság-hű” tájékoztatás alapján jöhet létre”, a média pedig „nemcsak a szabad véleménynyilvánítás eszköze, hanem a tájékoztatásé is, azaz alapvető szerepe van a véleményalkotás feltételét képező tájékozódásban”.²⁰ Az Alkotmánybíróság – az Alkotmányban majd az orbáni Alaptörvényben is szerepeltetett információs jogok alapján – tehát a közvéleménnyel, mint intézménnyel szemben minőségi követelményt is támaszt: *a közvélemény legyen demokratikus.*

Az állam intézményvédelmi kötelezettsége addig terjed, amíg a demokratikus közvélemény kialakulása és működése az állami beavatkozást feltétlenül szükségessé teszi. Az Alkotmánybíróság a hivatkozott döntésében arra mutatott rá, hogy a különböző típusú médiumok különböző mértékű beavatkozást indokolnak: míg a nyomtatott sajtó esetében a sokszínű tájékoztatás erre irányuló szabályozás nélkül is megvalósul, addig a földfelszíni rádiófrekvenciákon terjesztett rádiók és televíziók esetében „az alapjog gyakorlását összhangba kell hozni megvalósítása technikai feltételeinek szűkösségével”.²¹ Azaz a demokratikus közvéleményt, illetve az azt megalapozó teljeskörű, kiegyensúlyozott arányú és valóság-hű tájékoztatást garantáló szabályozás terjedelme a szabályozott médium jellemzőitől függ. A kapcsolódó hazai és külföldi alkotmánybírósági gyakorlat alapján két olyan tényező határozható meg, amelyek a szabályozás terjedelmét minden esetben befolyásolják: azok a hozzáférési akadályok, amelyek – valamely erőforrás szűkössége miatt, vagy éppen gazdasági megfontolások alapján – befolyásolják a kommunikációs rendszerhez való hozzáférés lehetőségét, valamint a médiumnak azok a jellemzői (pl. választék bősége, interaktivitás, szűrési lehetőség), amelyek meghatározzák, hogy a közönség maga milyen hatékonyan alakíthatja a rendelkezésére álló tartalomkínálatot. E tényezők alapvetően meghatározzák, hogy

¹⁶ Ebben a részben, az AB jogfejlesztésének felidézésében szövegszerűen is támaszkodom Majtényi László-Polyák Gábor A szabadság hagyományainak megtagadása – új médiatörvények Magyarországon tanulmányra, *Közjogi Szemle*, 2011/1 1-13. o.

¹⁷ 37/1992. (VI. 10.) AB határozat.

¹⁸ 37/1992. (VI. 10.) AB határozat.

¹⁹ 30/1992. (V. 26.) AB határozat.

²⁰ 37/1992. (VI. 10.) AB határozat.

²¹ 37/1992. (VI. 10.) AB határozat.

a sokszínű médiakínálat kialakítása milyen mértékben teszi szükségessé a médiarendszer szerkezetének és működésének szabályozását, és azt is, hogy a szabályozás milyen eszközökkel valósulhat meg.

A véleményszabadság szubjektív és intézményvédelmi oldalának elválasztásával szemben szintén találunk érveket az alkotmánybírói gyakorlatban. Az Alkotmánybíróság hangsúlyozta, hogy a véleményszabadság alkotmányos védelme körébe három, egymással szorosan összefüggő, egymást feltételező tényező sorolható: az egyéni véleménynyilvánítás, a saját törvényei szerint kialakuló közvélemény, valamint – ezekkel kölcsönhatásban – a minél szélesebb tájékozottságra épülő egyéni véleményalkotás lehetősége.²² A vélemények szabad kinyilvánítása alapfeltétele a sokszínű nyilvánosságnak, ami alapfeltétele a megalapozott véleményalkotásnak, ez pedig elengedhetetlen a véleménynyilvánításhoz. Ebből a gondolatmenetből adódik az a következtetés, hogy a véleményszabadság intézményi oldala kizárólag akkor felel meg az alkotmányos elvárásoknak, ha egyúttal a véleménynyilvánítás egyéni szubjektív szabadsága a lehető legnagyobb mértékben érvényesül; a közvélemény az egyéni véleménynyilvánítások eredőjeként jön létre, ugyanakkor kiindulópontja is azoknak. Ebből következően a véleményszabadság kétféle igazolása nemhogy kizárja, hanem éppen ellenkezőleg, feltételezi egymást. Ahogyan a véleményszabadság az egyéni véleménynyilvánítást „annak érték- és igazságtartalmára tekintet nélkül védi”²³, úgy a közvélemény sem értelmezhető az értékes vagy helyes álláspontok összegződéséeként. A közvélemény csak akkor töltheti be alkotmányos funkcióját, ha abban a támadó jellegű, sokkoló vagy irritáló közlések is helyet kapnak és megismerhetővé válnak.²⁴

E koncepció különösen egy olyan médiarendszerre vonatkoztatva tűnik támogathatónak, amelyben a kommunikációs technológiák és szolgáltatások sokfélesége minden korábbinál több lehetőséget biztosít a megszólalásra és az információszerzésre.

Ami a történelmi dimenziót illeti: a nyomtatott sajtó esetében a tartalom tekintetében az állami beavatkozás, miután a polgári forradalmak eltörölték az abszolutizmust, azaz a 18-19. század óta szalonképtelen, sőt gyűlöletes volt. A demokratikus államok korán belátták, hogy tartózkodni kénytelenek a tartalmi és a technológiai, terjesztési korlátozásoktól.

Az elektronikus médiában viszont már, például az USA-ban, az 1920-as évektől törvények állapították meg, hogy a rádiópiacra való belépésre senkinek nincs alanyi joga, ellenben az állam a közérdekre hivatkozva szabályozza állami monopóliummal is és a frekvenciák kiosztásával is a piacra lépés lehetőségét. Később a rádiózásban és a televíziózásban enyhítették az állami monopóliumokat, a médiarendszereket liberalizálták, de az audiovizuális média piacán mind az állam szerepe, mind a politikai befolyás, igaz, csökkenő mértékben és nagy nemzeti, sőt földrajzi eltérésekkel – meggyőzőek például Hallin és Mancini földrajzi (látszólag, mert persze valójában kulturális) kategóriái, amelyekkel például a mediterrán és az észak-európai modellek között különbséget tesz²⁵ – a mostani időkig fennáll.

A digitális korban a hozzáférés és a tartalom szabályozásának alkotmányos *érvei* vagy elvesztették erejüket, vagy meggyengültek; mindazonáltal, még ha a fejlődés a korlátok bomlása irányába mutat is, ezek az igények egyelőre fennállnak ma is, az Európai Unió jogában

²²30/1992. (V. 26.) AB határozat.

²³ 30/1992. (V. 26.) AB határozat.

²⁴Az Európai Emberi Jogi Bíróság kapcsolódó gyakorlatának összefoglalását ld. *Observer and Guardian v. The United Kingdom* (1991. 11. 26.; Ser. A 216).

²⁵ Daniel C. *Hallin* - Paolo *Mancini*: Médiarendszerek. AKTI-Gondolat, Budapest 2008. 366. o.

a tartalomszabályozó hatóság fenntartására irányuló tagállami kötelezettség formájában is, az érvek meggyengülését nem követi automatikusan a beavatkozás csökkenése²⁶.

Az új média szabadnak született, noha, persze, nem jogmentes terület, a cenzúrát, fegyelmező hivatalt kevésbé tűri.²⁷

A korlátozások indokolhatósága tekintetében különbségek vannak az előállítás és a terjesztés tekintetében is. A nyomtatott sajtót nevezik „konzultációs médiának” is. A rendes sajtótermékek fogyasztását az olvasó kezdeményezi ugyanis, aki így aktív, önkéntes, felelős partnernek tekinthető, akárcsak a könyvek vásárlói vagy a színházi közönség tagjai. Érdekes módon a filmek klasszifikációja mégis elfogadott, akárcsak a videojátékoké, amelyekre ugyancsak illik az előbbi definíció. Azt sejtethetjük e mögött, hogy egyfelől a logika nem abszolút, másrészt a „tömegesség” is fontos rendező elve a szabályozásnak, az elitkultúra mindenesetre kevésbé tűri a beavatkozást, mint a tömegfogyasztás tárgya.

A következő modell (common carrier) esetében meghatározott pontból meghatározott pontba történik a közlés, ilyen a levél, a távíró, a telefon, és némi megszorítással néhány internetes médium is ide sorolható. Ezek a mindenkit mindenkivel individuálisan összekötő médiumok alapvetően magán és üzleti célú felhasználások, melyek, bűnüldözési eseteket nem számítva, rendszeren nem tűrik a beavatkozást. Ezek egyébként, azáltal, hogy hatalmas hálózatokká nőnek, különös sajátosságokra tesznek szert, de itt nem érdemesek további figyelmünkre.

A következő modellt a múlt század húszas éveitől broadcastingnak nevezik, amelyek „one to many” tömegkommunikációs eszközök, egy pontból sok pontra irányulnak. Ezek szabályozási alapja, sajátossága mindmáig a frekvenciakorlát (később a kivételes befolyásoló képesség) volt, mely magában is indokolta az állami beavatkozásokat²⁸.

A három modell elkülönülése a huszadik század utolsó harmadától csökkent, de nem szűnt meg. Megjegyzendő, hogy a legújabb fejlemények közé sorolhatjuk a közösségi oldalakat, amelyeket a sok pontból sok pontba (many to many) irányuló hálózatoknak is nevezhetnénk, amelyek közösségi hírforrássá, közösségi szórakoztató, kulturális médiummá válnak, és, ellentétben a broadcastinggal, ugyancsak az állami szabályozástól való szabadság alapvető működési elvük.

Az Alkotmánybíróság 37/1992. (VI. 10.) számú határozatában megállapította: „A sajtószabadságnak elsősorban külső korlátai vannak (amelyek a sajtó sajátosságainak megfelelő speciális intézményekben is testet öltenek, amilyen pl. a sajtó-helyreigazítás vagy a nagy nyilvánosság kritériuma a büntetőjogban). A sajtószabadságot azonban elsősorban az állam tartalmi be nem avatkozása biztosítja; ennek felel meg például a cenzúra tilalma és a szabad lapalapítás lehetősége.” A nyomtatott sajtó szabályozásának ilyen szigorú korlátozását a határozat kifejezetten szembeállítja a rádiózás és a televíziózás szabályozásával: „A véleménynyilvánítási és tájékoztatói szabadság szolgálata a sajtószabadságra vonatkozó sajátosságokon túl további feltételeket követel meg a rádióval és televízióval kapcsolatban.” Ezekből még természetesen nem következik egyetlen konkrét szabályozási megoldás sem, annyi azonban – ahogy azt az előbbieken is kifejtettük – igen, hogy a különböző médiumok különböző terjedelmű állami beavatkozást tesznek szükségessé, elfogadhatóvá.

A korlátozás alkotmányossága azonban egy további feltétel, az arányosság teljesüléséhez is kötött, hogy „az elérni kívánt cél fontossága és az ennek érdekében okozott alapjogsérelem súlya megfelelő arányban legyen egymással.” Továbbá, „a törvényhozó a korlátozás során

²⁶ Majtényi László: Az ORTT szabadságjog-védelmi szerepe. *Fundamentum* 2010. 2. sz. 102-107. o.

²⁷ Lásd a beavatkozásra: CASE OF DELFI AS v. ESTONIA <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-155105%22%5D%7D>

²⁸ Azzal itt nem foglalkozunk, hogy ez az indoklás elégséges-e. De megjegyezzük, nyilvánvalóan nem.

köteles az adott cél elérésére alkalmas legenyhébb eszközt alkalmazni.” Ezen felül „alkotmányellenes a jog tartalmának korlátozása, ha az kényszerítő ok nélkül, önkényesen történik, vagy ha a korlátozás súlya az elérni kívánt célhoz képest aránytalan.”²⁹ Az arányosság vizsgálata kiterjed egyrészt maguknak a médiajogi tényállásoknak a vizsgálatára, másrészt a véleménynyilvánítással szemben védeni kívánt alapjogok és alkotmányos értékek védelméhez rendelkezésre álló eszközszer egézésének az értékelésére.

A mottónak választott alkotmánybírósi idézetre itt indokolt hosszabban hivatkoznunk:

„...a véleménynyilvánítás szabadságát garantáló sajátos képvisellettől idegen az, hogy kizárólag vagy meghatározóan a társadalom politikai képvisellete jelenjen meg benne. Pártok konszenzusa, még kevésbé parlamenti pártok konszenzusa, nem alkalmas arra, hogy alkotmányos garanciát nyújtson a véleményszabadság teljességére. Ellenkezőleg: az államtól való szabadság azt kívánja meg, hogy se a parlament, se a kormány ne juthasson a műsor tartalmát befolyásolni képes szervezetben meghatározó befolyáshoz; ahogy politikai pártok, azonos feladatra vagy ugyanazon érdek képviselétére létrejött csoportok befolyása sem lehet meghatározó”³⁰.

Az orbánista egypárti média létrejötte, az intézményvédelem helyébe lépő diktatúraépítés

Ez a párját ritkítóan szabadságellenes szabályozás, mint majd még látjuk, számos esetben sérti az alkotmányosság alapkövetelményeit, de véleményünk szerint legfontosabb *jellegadó sajátossága a nyíltan centralizált, autoriter intézményi és irányítási szerkezet*. Noha az intézményvédelemnek, kár is lenne ezt tagadni, mindig van némi paternalista jellege, az alkotmányjogban fontos szerepet játszik. A médiajogban az intézményvédelem az Alkotmánybíróság korábbi helyes értelmezésében a demokratikus közvélemény kialakulásának elősegítését, biztosítását szolgálta, ez legitimálta. Ennek helyébe lépett a demokratikus közvélemény kialakulását ellehetetlenítő, a média pluralizmust széttrő, előbb politikailag később szervezetenként *gleichschaltoló* sőt még stílusban is egyformásító, politikai hecckampányaiban, hanghordozásában a XX. századi diktatúrák hangjára emlékeztető konglomerátum építése.

Az elfogadott törvény alapvonásai később sem változtak, de a változtatásokra és az ezekre irányuló javaslatokra még kitérünk. Mindenesetre nemzetközi kuriózum az erősen hierarchizált, a politikai befolyást intézményesítő irányítási piramis-szerű modell, mely összességében az irányító szervezet, a médiumok, a műsorok függetlenségét sérti. A megnövelt hatáskörű, a technológiai oldalt és a tartalomszabályozást felügyelő konvergenssé tett Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság elnökét a miniszterelnök nevezi ki, több mint két parlamenti ciklusra (9 évre), aki a törvény eredeti intenciója szerint többször is kinevezhető. Az elnök maga elnökhelyettest nevez ki, akit indoklás nélkül *visszahívhat*. A hivatal élén főigazgató áll, akit az elnök nevez ki, és akit ugyancsak indoklás nélkül bármikor visszahívhat. A Szervezeti és Működési Szabályzatban meghatározottak szerint korlátlan számban főigazgató-helyetteseket is kinevez, őket is hasonlóképpen hívja vissza.

Ugyancsak az elnök nevezi ki és hívja vissza a közmédiumok vagyonával és a médiarendszerben elosztható támogatásokkal gazdálkodó Médiaszolgáltatást Támogató és

²⁹ 30/1992. (V. 26.) AB határozat.

³⁰ 37/1992, 227, 231 (VI. 10.) AB határozat.

Vagyonkezelő Alap vezetőjét. A korábban gazdaságilag önálló közszolgálati műsorszolgáltatók (Magyar Rádió, MTV, Duna Televízió, Magyar Távirati Iroda) gazdasági önállósága megszűnik, minden vagyonuk az elnök irányítása alatt álló alaphoz kerül. Nem túlzás tehát kimondani: igaz, egy az elnök által kinevezett vezető irányítása alatt álló szervezet közbeiktatásával, de *maga a hatóság* válik a közszolgálati műsorszolgáltatók tulajdonosává. Ugyanehhez a szervezethez helyezték át a műsorszolgáltatók több ezer újságíróját is. A közszolgálati műsorszolgáltatók ezentúl maguk nem készítenek műsorokat, hanem azokat az alaptól rendelik meg. A hírműsorok készítését ezen túl is centralizálják. A hírértékű eseményekről, takarékosagra hivatkozva, egyetlen szervezet készít műsort az összes közszolgálati műsorszolgáltató minden csatornájának. A közszolgálatban nem lehetnek okvetetlenkedő kérdések többé.

A hatóság elnöke egyúttal a Médiatanács, a legfontosabb érdemi döntéseket meghozó szerv elnöke is. A Médiatanácsba, kihasználva a kétharmados többséget és a korábban hatályos paritásos rendszer megszüntetését, kizárólag a kormánypárt által jelölt személyeket választottak.

A közszolgálati műsorszolgáltatók közös Közszolgálati Közalapítvány Kuratóriumába, noha a kormánypárt és az ellenzék ugyanannyi (3-3) jelöltet állíthat, mivel az elnököt és egy további tagot a Médiatanács jelöli, az uralmon lévő párt túlsúlya ugyancsak biztosított. Ez a szerv választotta meg pályáztatás nélkül kizárólag a Fidesz delegáltjainak szavazatával(!) a közszolgálati műsorszolgáltatók ugyancsak politikai kinevezetteknek tekintett vezérigazgatóit.

A közszolgálati médiaszolgáltatók feladatait összefoglaló Közszolgálati Kódexet első alkalommal szintén a Médiatanács határozta meg. A törvényben semmilyen előírás nincs arra nézve, hogy ebbe be kell vonnia szakmai szervezeteket, sőt ebben az esetben meg sem kellett hallgatnia a Közszolgálati Testületet. A Közszolgálati Testület, amelybe a magyar társadalom tagoltságát le nem fedő korporatív szervezetek (történelmi egyházak, Akadémia, kisebbségi szervezetek, családvédő szervezetek stb.) jelölnek tagokat, és amelyben nem vesznek részt sem szakmai, sem emberi jogi szervezetek, csak a Kódex módosítására jogosult, erre is csak a kormánypárti többségű Közszolgálati Kuratórium egyetértésével. A törvény a Kódex rendszeres felülvizsgálatát nem írja elő, így nincs garancia arra, hogy az első alkalommal elfogadott Kódex valaha is módosul (95. §).

A Médiatanács, illetve elnöke ezen túl is példátlan jogosítványokkal rendelkezik a közszolgálati médiumok működtetésében. Az elnök javaslatára a Médiatanács jelöli a közszolgálati részvénytársaságok vezérigazgatóit, pályáztatás nélkül (102. §). Abba a Közszolgálati Kuratóriumba, amely dönt a vezérigazgatók kinevezéséről és adott esetben visszahívásáról, szintén a Médiatanács küldi az elnököt és még egy tagot, éppen ezzel biztosítva az egyértelmű kormánypárti többséget. A Médiaszolgáltatást Támogató és Vagyonkezelő Alap vezérigazgatóját, amely a közmédiumok vagyona, munkavállalói és archívuma fölött rendelkezik, szintén a Médiatanács elnöke jelöli és hívja vissza (136. §). A közmédia finanszírozásáról döntő Közszolgálati Költségvetési Tanácsban pedig nem csak a Közszolgálati Testület, de már a Közszolgálati Kuratórium sem kap képviselést (108. §). Piramis-szerű modell, ha egyáltalán valamihez, a hadseregek struktúrájához sokkal jobban hasonlít, mint a sajtószabadság érvényesítésének intézményi oldalához.

Kimondani is fölösleges, hogy az alkotmánybírói gyakorlat szerint mindez teljesen elfogadhatatlan lenne.

Aligha lehet amellet érvelni, hogy a magyar médiatörvények elfogadásakor, illetve azelőtt még nem lehetett a demokráciára, az autonómiák felszámolására leselkedő veszélyeket előre látni. Valójában ugyanis a helyzet teljesen világos volt. Aki tisztán akart látni, megtehetette.

2010. június 23-án az Európai Újságíró Szövetség (EFJ) tiltakozó nyilatkozatot adott ki a magyar új médiatörvénnyel kapcsolatban, amely szerintük „visszaforítaná az időt” a sajtószabadság tekintetében Magyarországon. „A magyar parlament előtt lévő törvény korlátozó intézkedés, amely akadályozza a véleménynyilvánítás szabadságát és így a szólásszabadságot is” - mondta Aidan White, az EFJ főtitkára. „Nem felel meg a sokféleség és a pluralizmus európai normáinak, s visszaállítja az órát egy olyan időbe, amikor Magyarország kommunista uralom alatt és a média állami ellenőrzésének árnyékában élt.” Az EFJ nyilatkozata szerint a törvény állami szabályozás alá vonja a nyomtatott és audiovizuális média nagy részét, szerintük félő, hogy az új szabályokat önkényesen alkalmazzák, és az utat nyit a felülről jövő beavatkozásnak. Felszólították a magyar kormányt, hogy vonja vissza a törvényjavaslatot és kezdjenek intenzív nyilvános vitát, s párbeszédet a média-közösséggel és az újságírókkal. Ennek a párbeszédnek az EFJ szerint arra kellene irányulnia, hogy olyan médiaszabályozás szülessen, amely eleget tesz az európai normáknak, s tiszteletben tartja a véleménynyilvánítás szabadságát és a szólásszabadságot. Bármilyen új törvénynek tartalmaznia kell az újságírói és szerkesztői szabadság jogi biztosítékait, és segítenie kell az etikus gyakorlatot.³¹

Másnap pedig, június 24-én Dunja Mijatovic, az EBESZ (Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet) sajtószabadság-képviselője szólította fel egy héttel a parlamenti szavazás előtt a magyar kormányt, állítsa le a médiatörvény-tervezetet, és kezdjen végre nyilvános vitákat a szakmai szereplők részvételével a törvénytervezetek módosítása érdekében.

„A javasolt törvények komoly aggodalomra adnak okot országuk médiaszabadságát illetően” – írta Martonyi János külügyminiszterhez intézett levelében. „Elfogadásuk ahhoz vezethet, hogy az összes műsorszolgáltatást politikai döntéseknek rendelik alá”.³²

„Bár a kormánynak megvan a parlamenti ereje az alkotmány és a szólásszabadságot szabályozó törvények módosításához, nagyon fontos, hogy a kormány ne használja ezt az erőt a médiaszabadság garanciáinak gyengítésére és a médiának kormányellenőrzés alá történő helyezésére, és ne sértse meg ezzel a szólásszabadság és a médiaszabadság biztosítására vonatkozó nemzetközi és az EBESZ-normákat... A műsorszolgáltatók irányításának pluralisztikus rendszere, benne a kulcsfontosságú szakmai szereplőkkel és a civil társadalommal a média pluralitásának előfeltétele...”

Az alkotmányos felülvizsgálat kudarca

E figyelmeztetéseknek nem lett fogantja. A sajtószabadság a szólásszabadság védelme a magyar Alkotmánybíróságra várt. A 65/2011. (XII. 20.) AB határozat azonban inkább lett mérföldkő a szólás- és sajtószabadság elpusztításában az autonómiák felszámolásában semmint ezek védelmében.

³¹ <https://www.ifj.org/fr/salle-de-presse/nouvelles/detail/article/european-journalists-reject-the-new-hungarian-media-bill-and-call-for-new-talks.html>

³² <https://www.osce.org/fom/69491>

A határozat ugyanis fontos határponton született. Az Alkotmánybíróság természeténél fogva precedensbíróság. Mint láttuk, az Alkotmánybíróság még az orbáni fordulatot megelőzően az érvényes, irányadó nemzetközi sztenderdek szerint is magas színvonalon fejtette ki a maga vélemény- és sajtószabadság doktrínáit. A döntés idején a magyar alkotmánybíróság még autonóm. Ám az alkotmányt kikezdő hatalom izmai látszanak. Jól ismerjük a jelenséget, hogy a bírák nem feltétlenül süketek az erő, a hatalom óhajai iránt. A közjog gyarmatosítása a radikális puccsokat leszámítva rendszerint lépésenként történik. Nálunk alapvetően csendben történt meg a hatalmi átrendeződés. A hazai alkotmányos intézmények és a nemzetközi szervezetek lassító, mérséklő asszisztálása inkább az autoriter átrendeződés láthatóságát, semmint a hatalmi átrendeződés hatékonyságát érintette. A hatalmi átmenet idején egyaránt fontos figyelni arra is, hogy miről **szólnak** és arra is, mi az, amiről hallgatnak az alkotmány alkalmazásának auktorai. A kifejezetten terjedelmes alkotmánybírósági döntés úgy jár el, mintha alapvetően az alkotmányos szabályozás perifériáján merülnének fel részproblémák, és nemhogy lehalkítja a hangját az alapkoncepció elvetemült alkotmányellenességéről szólva, de a szemét is behunyja látván a médiairányításban az autoriter hatalom monolit korlátlanságát. Erről ugyanis mélyen hallgat Ezt pedig úgy fedi el, hogy szakmailag kifejezetten magas színvonalú érveléssel választja le róla és semmisíti meg az önmagában fontos, de a szabadságpusztító kapacitás tekintetében mégis mellékes szabályokat, s éppen e kapacitás központját, a mediaszabályozás fölé emelt párdiktatúrát hagyja érintetlenül. Ebben a tekintetben a határozat legfontosabb bekezdése szinte megbújik a szövegtengerben: **„Tekintettel arra, hogy az indítványok egy jelentős része a nyomtatott és az internetes sajtótermékek, valamint egyéb mediaszolgáltatások egységes szabályozásával kapcsolatban fogalmaztak meg alkotmányos aggályokat, az Alkotmánybíróság jelen határozatát e tárgykör vizsgálatának szenteli. A továbbiakban az ebben a tárgykörben érkezett indítványi elemeket ismerteti és bírálja el.”**

Azaz a jelentős elméleti apparátussal kidolgozott határozat mindennel foglalkozik, kivéve az egypárti médiauralmat. Az idézett mondat árulkodó: az Alkotmánybíróság azt mondja, itt most az indítványok egy részével, a bizonyos tárgykörben beadott indítványokkal foglalkozunk csupán. Mondanunk sem kell, hogy az egyéb tárgykörben, az egypárti médiahatóság hatalmát bebetonozó szabályokat, ki tudja, miért, tesszük fel a költői kérdést, az Alkotmánybíróság azóta sem bírálta el.

Megkockáztatjuk: ha elbírálta volna, akkor legalábbis ilyen békésen az alkotmányos eljárás mód látszatát fenntartva, nem épülhetett ki az autoriter rendszer Magyarországon. Itt jegyezzük meg, hogy a kormányzat médiatúlhatalma érdekében önkéntesen vállalt vakság abban is megnyilvánul, hogy a mediakonvergencia soványka érvére hivatkozva a print, elektronikus és az online médiára kiterjesztett egységes állami ellenőrzés szabályozási filozófiáját az Alkotmánybíróság eleve alkotmányosnak minősítette. Továbbá ahhoz, hogy az AB ne nyúljon a szabályozás lényegéhez, a közjogi érvénytelenséget állító indítványokat, azaz azt, hogy a médiatörvényeknek már elfogadási módja is alkotmányellenes, el kellett utasítania (amire egyébként az ebben a tekintetben korábban is hullámozó alkotmánybírói gyakorlat lehetőséget is biztosított számára). Ehhez még megállapítja azt az eléggé megszorító kiindulópontot, hogy „a jogállamiság elvét az olyan jogalkotói megoldás, amely a megismerés és az alkalmazkodás, illetve a jogkövető magatartás tanúsításának lehetőségét rendkívüli módon megnehezíti, esetleg kizárja, ugyanakkor a jogszerűtlen magatartáshoz szankciót fűz” bizonyosan sérti.

Annak megállapításával sem marad adós, hogy a társadalmi vita nélkül december 21-én elfogadott és „sürgősséggel” kihirdetendő törvény a házelnök és a köztársasági elnök aláírása után 2010. december 31. napján jelent meg a hivatalos lapban, és – bizonyos rendelkezésektől eltekintve – 2011. január 1. napján hatályba is lépett, azaz „nem kétséges tehát, hogy a törvényalkotó formális megközelítésben nem biztosította annak lehetőségét, hogy az Mttv.

hatálya alá tartozó személyi kör megismerje az új szabályozást, és az alkalmazkodáshoz szükséges intézkedéseket megtegye.” Azon persze az olvasó törheti a fejét, hogy az AB szövegében vajon mit jelent a „formális megközelítésben” fordulat.

Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint „a törvénytervezet előkészítése nem része a jogalkotási folyamatnak, ezért az egyeztetés törvényi kötelezettségének, avagy a társadalmi vita megszervezésének elmaradása politikai felelősséget keletkeztet a jogalkotó oldalán, de nem eredményezi a törvény közjogi érvénytelenségét.” Így a minden egyeztetés nélkül a társadalomra oktrojált Mttv. közjogi érvénytelenségére, alkotmányellenességére hivatkozó indítványokat megalapozatlanságuk miatt az Alkotmánybíróság elutasította. Miután az autoriter médiatörvények megsemmisítése az Alkotmánybíróság számára az államrezonnal szembefordulással egyenértékű, anatómával fenyegetett tilalom volt, a határozatban az ok és az okozat összekeverését okozó újabb szemhunyas/önkéntes vakság jele, hogy mivel a képviselői indítványokra nem vonatkoznak a törvénytervezetekre egyébként irányadó deliberatív kötelezettségek, az AB ezt a visszaélést, noha jól tudta, hogy ilyen komplex, a társadalom alapstruktúráit átrendező tervezetet képviselő nem készíthet és képtelen is elkészíteni, ezt a körülményt érvelésében mégis a törvényjavaslat közjogi érvényességének alátámasztására használta fel. Ez már az Alkotmánybíróságnak az aktivizmusát feladó, hanyatló korszaka.

A határozat közben igyekszik érvelésében az intézményi hagyomány keretei között maradni. Egyetértőleg idézi az Alkotmánybíróság korábbi érvelését, amely szerint „az államnak a sajtó mint intézmény tevékenységétől való távolságtartása elvileg garancia a sajtószabadság érvényesülésére”.³³

Az Alkotmánybíróság teljes mértékben tisztában van azzal, hogy mit és hogyan kellene védenie. „A szabad véleménynyilvánítás jogának kitüntetett szerepe ugyan nem vezet arra, hogy ez a jog – az élethez vagy az emberi méltósághoz való joghoz hasonlóan – korlátozhatatlan lenne, de mindenképpen azzal jár, hogy a szabad véleménynyilvánításhoz való jognak valójában igen kevés joggal szemben kell csak engednie, véleményszabadságot korlátozó törvényeket megszorítóan kell értelmezni.”³⁴ Megállapítja, hogy a sajtószabadság az állammal szemben érvényesül, az államot kötelezi az alapjog gyakorlásával szembeni tartózkodásra, be nem avatkozásra.

Az Alkotmánybíróság, miközben alkotmányos szempontból elfogadhatónak tartja, hogy a médiahatóság hatásköre egyaránt kiterjed a nyomtatott, az elektronikus és az internetes sajtóra is, itt helyesen jut arra a következtetésre, hogy nincs indoka az olyan korlátozásnak, „amely személyes érdekelttséghez kötött jogok megsértése és érvényesíthetősége esetén teszi lehetővé az állami közhatalom fellépését. A sajtószabadság jogának gyakorlásával a nyomtatott és az internetes sajtótermékekben okozott alanyi jogsértések esetén az egyéni fellépésre lehetőséget adó jogintézmények az eddigiekben is rendelkezésre álltak, az egyéni jogérvényesítés mellett életre hívott, azt kiegészítő hatósági eljárás alkotmányosan nem indokolható, ezért az a sajtószabadság aránytalan korlátozása.” A nyomtatott és az internetes sajtótermékek esetében az emberi méltóságra, a nyilatkozatot adó személy jogaira, az emberi jogokra, valamint a magánélet védelmére alapított hatósági fellépés a sajtószabadság szűkségtelen, illetve aránytalan korlátozása, ezért az ezeket sértő rendelkezéseket megsemmisíti.

Az Alkotmánybíróság a sajtótermékek kötelező médiahatósági regisztrációját alkotmányosnak minősíti, de azzal, hogy „a nyilvántartás azonban csupán adminisztratív aktus lehet, és a

³³ 37/1992. (VI. 10.) AB határozat

³⁴ 30/1992. (V. 26.) AB határozat, (ABH 1992, 167, 171)

hatóságként fellépő államnak nem lehet mérlegelési joga a nyilvántartásba vételre irányuló kérelem tárgyában (cenzúra tilalma), illetve a terjesztést, kiadást akadályozó nyilvántartásból való törlés elrendelésére (betiltás) is csak gondos mérlegelésen alapuló törvényi szabályozás alapján, kivételesen kerülhet sor.³⁵

Az Európa Tanács 2012. május 11-i szakértői anyaga nem ilyen megengedő, szerintük pl. „a lineáris és a lekérhető médiaszolgáltatások regisztrációja megtagadásának indokait felül kell vizsgálni”.

A forrásvédelem terén, amely fontos ügy, ismerjük el, az Alkotmánybíróság összeszedi a bátorságát. A bíróság értelmezésében a sajtószabadság és a véleményszabadság a demokratikus társadalom egyik legfontosabb alapja, a sajtó pedig ebben kiemelkedően fontos szerepet játszik. Az újságírói források bizalmas jellegének megőrzése a sajtószabadság része, a sajtószabadság tartalmi eleme, „a sajtószabadság alapköve”. Újságírói források nélkül a sajtó nem tud eleget tenni annak a feladatának, hogy a közérdekű kérdésekről tájékoztassa a nyilvánosságot. Ezért a sajtószabadság jelentős korlátozása az a szabályozás, amely az újságírói forrásai felfedésére kötelezi.

A minősített adatokat tartalmazó iratok bírói kontroll nélküli kötelező kiadására vonatkozó rendelkezéseket megsemmisítette, továbbá sajtót terhelő szinte parttalan adatszolgáltatási kötelezettségét a határozat ugyancsak visszametszette. A minősített adat védelmét a sajtószabadság szükséges korlátozásának minősítette, de szerinte a minősített adat védelmének generálisan – azaz nem csak a kivételesen indokolt esetekre vonatkozóan – kimondott elsődlegessége a sajtószabadsággal szemben, az adott ügy körülményeit mérlegelő előzetes bírói felülvizsgálat hiányában a sajtószabadság aránytalan korlátozása.

Az Smtv. 6. § (1) bekezdése az információt átadó személyre terjed ki. Az Smtv. és az Mttv. sem vonja a védelem körébe azokat a dokumentumokat, iratokat, egyéb adathordozón elérhető adatokat, amelyek az informátor személyének azonosítását biztosítják, segítik. Helyesen jut arra a következtetésre, hogy deklaratív marad a forrásvédelem szabályozása akkor, ha az újságíró nem kötelezhető ugyan a forrás kilétének megnevezésére, ám a hatóság vagy a nyomozó hatóság az ügyre vonatkozó – és a forrás azonosítására alkalmas – valamennyi irata, dokumentuma, adathordozója átadására kötelezheti, amely kötelezéssel kapcsolatosan semmilyen megelőző jellegű jogorvoslással nem élhet.

A kifejtettekre tekintettel az Alkotmánybíróság – hivatalból eljárva – generálisan, a jogrend egészére nézve állapította meg a forrásvédelemmel kapcsolatos eljárási garanciák szabályozási hiányosságát. Kifejti, hogy akkor válik a forrásvédelem intézménye valódi védelemmé, ha az újságíró úgy a nyomozó hatóság által, mint bármely más hatóság által folytatott eljárásban a nyilatkozattételt vagy adatszolgáltatást – legalábbis a forrásai védelmére tekintettel – megtagadhatja, és az eljárási törvények egyértelműen rendezik azokat a kivételes eseteket, amikor bírói felülvizsgálat mellett mégis köteles a hatóságokkal együttműködni.

³⁵ 34/2009. (III. 27.) AB határozat, ABK, 2009, 282, 287.

Kitérő: házórzó vagy rendőrkutya, a Média- és Hírközlési Biztos esete

Ez maga az állatorvosi ló. A Média- és Hírközlési Biztos afféle sipoly, amelynek segítségével betekintheünk a médiatörvények anonim szerzőinek minden jogállami béklyótól mentes közjogi felfogásába. Az ombudsman-irodalom legfontosabb toposzainak egyike, hogy az ombudsman a szabadságaink, jogaink védelmezője, a polgárok érdekében működő házórzó, „jelzőkutya”. Független, de nincsenek döntési jogai, vizsgálatai eredményeképpen nem határozatokat, hanem ajánlásokat bocsát ki. Az ügydöntő hatáskörök hiányát a kiterjedt információszerzési és vizsgálati jogai egyenlítik ki. Sokféle ombudsmanintézményt ismerünk, melyek rendszerint a közhatalom intézményei, de éppen a sajtó világában elterjedtek a korporatív szervek és az egyes sajtótermékek az állam hatalmától távol álló önálló ombudsmanjai is.

A világ sok országában működnek újság-, sajtó-, média ombudsmanok³⁶, akad arra példa, hogy állami hivatalként a sajtószabadságot is ellenőrzi Justitiekansler, illetve a média önszabályozó testülete, amely a Sajtótanács megbízásából működik. Svédországban 1916. óta működik ilyen biztos³⁷ igaz, csak az írott sajtóval foglalkozik, amelyhez hasonló ombudsman-szerű intézmények másutt a világban sajtóvállalkozásként terjedtek el³⁸. Alapvető típusa az újságombudsman (elsőként a japán Asahi Shimbun ombudsmanját szokták emlegetni 1922-ből), de az intézmény az USA-ban is általánosan bevett /Public Editor/. Rendszerint az újság vagy a műsorszolgáltató fogyasztói javára, a szerkesztőség(ei) munkájának ellenőrzésére hívja életre, oly módon, hogy az ombudsman saját felületet kap, melyet maga szerkeszt, és azon bírálja az adott médium tevékenységét. Azt mondják, ő az, aki a „belső ellenség”, aki „kitergeti a szennyest”.

Minden médiaombudsman, dolgozzon bár egy sajtótermék érdekében, vagy legyen szakmai szervezet meghatalmazottja *független*, tekintélyes vizsgáló szerv, pontosabban: személy, aki rendszerint közismert tekintély.

A NER médiaszabályozása által életre keltett médiaombudsman intézményi arcvonásain egyáltalán nem fedezhetjük fel az itt felvázolt portré vonásait, ellenkezőleg: a médiatörténet talán legperverzebb médiaombudsmanja volt a miénk.³⁹ A mi biztosunk nem független, hanem a hatóság elnökének bármikor leváltható kinevezettje. A biztost az elnök nevezi ki és menti fel, valamint gyakorolja felette a munkáltatói jogokat. A biztos főosztályvezetői besorolású köztisztviselő, tevékenységéről az elnöknek, illetve a Médiatanácsnak számol be. Nemcsak őt magát, de valamennyi beosztottját is a hatóság elnöke nevezi ki és menti fel szabad belátása szerint. Hatásköre minden sajtótermékre, elektronikus hírközlési szolgáltatóra kiterjedt.

³⁶<http://newsombudsmen.org>,

http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/Events/Journalism_Ethics_and_Self-regulation_in_Europe/background_papers/Yavuz%20Baydar%201.pdf

³⁷ <http://www.po.se/english>

³⁸ Majtényi László és Miklósi Zoltán magyarországi meghonosításával is eredményesen kísérletezett a Népszabadságnál, illetve a jogállami Magyar Hírlapnál. http://ekint.org/lib/documents/1479659627-A_N%C3%A9pszabads%C3%A1g_ombudsmanja.pdf, http://ekint.org/lib/documents/1479661067-A_Magyar_H%C3%ADrlap_ombudsmanja.pdf, <http://www.ekint.org/ekint/ekint.news.page?nodeid=128>.

³⁹ Nem ismeretlen jelenség, hogy az *ombudsman* olykor csak hamis pecsét, esetleg szépségtapasz a diktatúra nem vonzó épén: a Fülöp-szigeteken a népnúzó Marcos elnök parlamentje (1979), Nigériában pedig éppen a katonai diktatúra dekrétummal (1975) hozott létre pseudo ombudsman intézményt. Van, hogy az intézmény a demokrácia hiányának leplezése, de ez a Média és Hírközlési Biztos nem egyszerűen demokráciahiányt leplezett, hanem az autoriter hatalom képviselőjének kifejezett a hatalom kiegészítő eszközének szerepét kapta.

Meghatározatlan tartalmú érdeksérelem esetén jár el, mégpedig azokban az esetekben, amelyekben annak a hatóságnak, melynek az ombudsman beosztott hivatalnok, *nincs* vizsgálati vagy ellenőrzési hatásköre. Ez vicces, neki ugyan nincs hatásköre, de a tőle függő beosztottjának viszont van. A hatóság a hozzá érkezett olyan panaszokat, amelyekre nincs hatásköre, átadja, a biztosnak, hogy vizsgálja ki ő. Az elektronikus, az írott sajtó, a médiavállalkozás a biztos vizsgálatához minden általa indokoltnak tartott adatot, információt köteles kiszolgáltatni. A biztos működéséről, intézkedéseiről az elnöknek készít jelentéseket.

Ahelyett tehát, hogy a médiabiztos intézményével a jogalkotó lazított volna az amúgy is fojtogató állami felügyeleten, olyan intézményt hozott létre, amely éppen az állami ellenőrzést terjeszti ki, gyakorlatilag korlátlanul.

Idézet a médiabiztos honlapjáról: „A Biztos a panasz, illetve az egyéb úton tudomására jutott, érdeksérelem kivizsgálása érdekében bármely média-, illetve hírközlési szolgáltatótól, vagy sajtótermék kiadójától az érdeksérelemmel összefüggő adatokat, felvilágosítást és nyilatkozatot kérhet, valamint megfelelően alkalmazhatja a *klasszikus hatósági ellenőrzés, valamint a tényállás Hatóság általi tisztázása során rendelkezésre álló eszközöket (!)*. Az érintett média- illetve hírközlési szolgáltató tizenöt napon belül köteles a kért adatot, felvilágosítást, nyilatkozatot a Biztos számára szolgáltatni, abban az esetben is, ha az adat üzleti titoknak minősül. A Biztos köteles a tudomására jutott üzleti titkot megtartani. (Itt nem említi, hogy a honlap, hogy a titoktartási kötelezettség a biztos főnökével szemben nem áll fenn.)... A Biztos a kezdeményezés eredményéről jelentést készít, amelyről értesíti az Elnököt.” Ehhez képest a jelenlegi médiabiztos első nyilatkozatában hangsúlyozta, hogy „fontos számomra a tudatos médiahasználat ösztönzése... a hatóságtól független biztosi pozíció megőrzésével”. Feltehetően arra utal, hogy a törvény szerint vizsgálata tartalma tekintetében nem utasítható. Ez viszont kevésnek tűnik. A rövid ideig 2011-ben főosztályvezetői rangban működő biztosokról és tevékenységükről alig tudható valami (Takács Péter majd dr. Bodonovich Jenő)⁴⁰. Az első lefolytatott egy vizsgálatot az RTL Klub és a TV2 SMS szavazásaival kapcsolatban és javasolta, hogy „működtessenek telefonos ügyfélszolgálatot a szavazó nézők folyamatos tájékoztatására és a panaszok kezelésére”, a második „az öngyilkosságokról szóló hírek médiában történő megjelenítésének módjához tesz javaslatokat”, a médiaombudsman egy komment ügyében a Népszava ellen eljárást helyezett kilátásba, azonban a vizsgálatot szerencsére nem kezdte meg. A médiaombudsmant nem arra találták ki, hogy a szabadság védelmezője legyen. Az alkotmánybírósági döntés az erre vonatkozó szabályozást hatályon kívül helyezte, az Európa Tanács szakértői állásfoglalása pedig azt ajánlotta, hogy az egészset, ahogy van, felejtsek el. Ez az intézmény, mint látjuk, szerencsére elvérzett az alkotmánybíróság döntése és az Európa Tanács véleménye következtében.

Az Európa Tanács szakértői véleménye a médiatörvényekről

Az Európa Tanács 2012. május 11-én publikált szakértői véleménye, amelyet szerencsére nem politikusok, hanem szakértők írtak, nem kímélte, hanem ízekre szedte az Orbán-rendszer vadonatúj médiajogát.⁴¹ Az alábbiakban a tanács kritikájának főbb megállapításait ismertetjük.

⁴⁰<https://computerworld.hu/karrier/bemutatkozott-dr-bodonovich-jeno-84630.html>,

https://www.youtube.com/watch?v=Syb_5VRNnKkhttps://www.youtube.com/watch?v=Syb_5VRNnKk

⁴¹ https://mertek.eu/wp-content/uploads/2016/12/et_velemeney_2012.pdf A szakértői javaslatok sorrendjét megváltoztattuk.

A Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság elnökének kinevezését úgy kellene megváltoztatni, hogy szavatolni lehessen a szakmaiságot és az elnöki poszt függetlenségét. Az egyetlen lehetséges jelölt a Médiatanács elnöki posztjára az NMHH Elnöke, akit viszont Magyarország miniszterelnöke nevez ki.⁴² Ha az országgyűlés nem hajlandó megerősíteni a jelölését, az elnök – csökkentett hatáskörrel ugyan – de akkor is elnökölni fog a Médiatanács munkája felett. A szabályozó hatóság tagjai nem függetlenek. A Médiatanács tagjait nem védi a törvény a politikai befolyástól, holott ez egyértelmű kikötése az ET ajánlásainak.⁴³ A cél mindenkor a függetlenség erősítése. Miután „**a Médiatanács már eleve nem független**”, a Médiatanácstól meg kell vonni a Kuratórium elnökének és további tagjának kinevezéséhez fűződő jogát mindaddig, amíg a kinevezési jogkört az Európa Tanács függetlenségi normáival összhangban nem módosítják. A Közzolgálati Kuratórium tagjainak kilenc évre választása elfogadhatatlan. A Médiatanács ne fogadhassa el a Közzolgálati Kódexet és ne határozhassa meg a közzolgálati műsorszolgáltatások körét. A Médiatanács hatósági feladatkörének a szolgáltatások felügyeletére kell szorítkoznia, nem lehet szerepe a média vezetőinek kinevezésében, ez ugyanis sérti a függetlenségüket.

A médiahatósági döntések bírói felülvizsgálata nem hatékony - állítják az ET szakértői.

A Médiatanács nem megengedhető módon avatkozhat be az önszabályozó testületek működésébe. E rendelkezések inkább egy alvállalkozói szerződés nyelvezetére, semmint egy önszabályozó testület munkájának és hatáskörének elismerésére hasonlítanak, a „magatartási kódex”-re vonatkozó rendelkezések minden autonómiát elvesznek az önszabályozó testülettől. Nincs logikus magyarázata a Média és Hírközlési Biztos szerepének a mediaszolgáltatások és sajtótermékek felügyelete kapcsán, ezért az intézmény megszüntetését javasolják.⁴⁴

Ha a bíróság elrendelheti a források felfedését a büntetőeljárásban, a törvénynek világossá kellene tennie, hogy a források megnevezése csak akkor kérhető, illetve rendelhető el, ha ennek szüksége egyértelműen fennáll, és olyan létfontosságú közérdek vagy magánérdek fűződik hozzá, ami felülírja a források bizalmas kezeléséhez fűződő érdeket. Ennek hiánya komoly veszélyt jelent az oknyomozó újságírás számára.

A pályázóknak meg kell adni a jogot, hogy a pályázati felhívás bírósági felülvizsgálatát kérhessék.

Regisztrációs eljárás helyett csupán előzetes bejelentési kötelezettséget javasolnak, de a nyomtatott és online mediaszolgáltatásoktól szerintük ezt sem indokolt megkövetelni. A regisztráció követelménye ellentétes az arányosság EJEB joggyakorlatában rögzített elvével.⁴⁵ A közzolgálati műsorszolgáltatásra vonatkozó alapelveket újra kell fogalmazni az Európa Tanács elvárásaival összhangban. A Közzolgálati Közalapítvány tekintetében a minősített többség előírásának pont az lenne az értelme, hogy a nagy horderejű döntések többpárti támogatást élvezhessenek. Olyan új szavazási mechanizmusra van szükség, hogy a Médiatörvényben eszközölt bármely jelentős módosítás valódi többpárti támogatással történjen.

⁴² A Jagland kompromisszum jegyében a miniszterelnök javasol, a köztársasági elnök kinevez.

⁴³ Lásd például a Miniszteri Bizottságnak a műsorszolgáltató ágazat felügyeleti hatóságainak függetlenségéről és szerepköréről szóló, 2008. március 26-án elfogadott Nyilatkozatát.

⁴⁴ A Biztos intézményével kapcsolatos rendelkezéseket az AB megsemmisítette.

⁴⁵ Lásd Gaweda v. Poland, 14 March 2002, Application No. 26229/95 ECtHR

A „kompromisszum”

Thorbjörn Jaglandnak „tárgyilagos segítségével” minden kérdést rendeztek, amelyek a médiatörvények kapcsán vitatottak voltak - nyilatkozta Trócsányi László 2014-ben.

Trócsányi László a miniszterelnök előterjesztésére, a köztársasági elnök határozatára a Magyar Érdemrend Középkeresztje a Csillaggal (polgári tagozat) kitüntetését adta át Thorbjörn Jaglandnak, az ET főtitkárának.⁴⁶ (Nincs ismeretünk arról, hogy Thorbjörn Jaglandnak égette volna a kezét Orbán kitüntetésé, vagy, észlelve a következményeket, visszaküldte volna azt.)

„A párbeszéd a magyar kormány és az Európa Tanács között a médiaszabályozást illetően a végéhez ért, a magyar kormánytól kielégítő választ kaptunk az aggályokra, a médiaszabályozó testület így független, és különbözik attól, amit a kormány eredetileg fel akart állítani” - mondta Thorbjörn Jaglan. Az Európa Tanács főtitkára az Európai Politikaközpontban tartott beszédében hangsúlyozta, hogy a kormány és az Európa Tanács megállapodásra jutott a médiaszabályozással és az igazságügy még vitatott kérdéseivel kapcsolatban⁴⁷. A megállapodás szerint a jövőben a Médiatanács és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) elnökét nem a kormányfő, hanem az államfő fogja kinevezni, egy ciklusra, a miniszterelnök javaslata alapján. ... Jagland hozzátette: „így sikerült a végrehajtó hatalomtól elválasztani az elnök kinevezését, hiszen az államfőnek az egész nemzetet kell képviselnie.” Közölte azt is, hogy a Médiatanács tagjainak választásával kapcsolatban nem vizsgáldtak, hiszen az a parlament hatásköre.

A tartalmak szabályozásával kapcsolatban Jagland elmondta, számos olyan megfogalmazást, mint például „átfogó, tényszerű, naprakész, objektív” kivesznek a szabályozásból, mert szubjektív értelmezésre adhat teret. „Ezek jelentős változások” - érvelt az ET-főtitkár, hozzátéve, hogy ezek a változtatások független rendszert hoznak létre a médiában. Kifejtette, hogy az eredeti szabály szerint a miniszterelnök a szövetségesét ültette volna kilenc évre az új intézmény élére, és ha kétharmaddal nem választanak újat, örökre a posztján maradhatott volna. „Ezt megváltoztattuk, és ez nagyon fontos” - szögezte le a főtitkár, aki azt is mondta, “ezzel nem kötöttek kompromisszumot az európai sztenderdekhez képest.”

Az Alkotmánybíróság eljárása a médiatörvények felülvizsgálata tekintetében, hazai viszonyaink ismeretében, viszonylag könnyen értelmezhető és emberi oldala érthető. Az orbáni kegygazdálkodás fényében nem nehéz belátnunk, hogy a hatalom jutalmazási és büntető kapacitásának tudatában és annak fényében, hogy az e határozatot követő években a hatalom szolgálatában meddig jutott el az AB, az is javukra írható, hogy legalább az általuk elbírált tárgykörökben lényegében hűek maradtak saját szervezeti kultúrájukhoz, hagyományaikhoz.

Amire nincs észszerű magyarázat, az az Európa Tanács úgynevezett kompromisszuma. Ennek mentségére semmit nem mondhatunk, a döntés háttere teljesen homályos, legfeljebb az hozható fel, hogy az Európa Tanács tagállamai között számos autoriter rendszer található, az Orbán-rendszerhez hasonlóak, sőt annál még rosszabbak, elnyomóbbak is. Csakhogy az Európa Tanácsnak aligha feladata a lefelé nivellálás. Ellenkezőleg, szerintünk feladata lenne az alkotmányvédelemben ismert, az Alkotmánybíróság által is alkalmazott már elért védelmi-, illetve szabadságszint oltalma, és e tekintetben a visszalépés tilalmának érvényesítése. Mert vagy van vélemény- és sajtószabadság vagy pedig nincs. Ha van, az természetes, mint a belélegzett levegő, vagy az iható víz. Viszont ezen túl szinte az összes átmeneti állapot a

⁴⁶ https://hvg.hu/itthon/20141119_Orban_kituntetést_kuldott_az_Europa_Tanac

⁴⁷ http://nol.hu/belfold/a_magyar_kormany_modositja_a_mediatorvenyt_es_a_birosagi_rendszert-1363041

sajtószabadság hiányaként írható le. A részben szabad sajtó nem szabad. Tény, hogy az autoriter rendszerekben is van gettólétre szorított szabad sajtó, de annak fenntartása rendszerint extra bátorságot igényel. Ilyen helyzetekben viszont nem beszélhetünk sajtószabadságról. Kérdés, hogy a magyar Alkotmánybíróság, az Európa Tanács illetve az itt nem elemzett Európai Unió a magyar kormányzat tevékenysége felett sokszor ugyancsak szemet hunyó magatartása mellett mekkora a felelőssége a magyar politikai társadalomnak, a még itt-ott létező autonómiáknak. Tény, hogy sem a vélemény- és a sajtószabadság értékeinek elkötelezett civil szervezetek (ritka személyes kivételeket leszámítva), sem a Magyar Újságírók Szövetsége, sem a médiát oktató akadémiai szféra eddig nem hódoltak be a sajtószabadságot lebontó autoriter hatalomnak. Ezt is illusztrálja, hogy a közszolgálati média munkatársa szemtanúként már 2010 decemberében ezt jegyzi fel magának: „Egy lány sír a newsroomban *'Egyetlen médiajogászt sem találok, aki megvédené ezt a szart, csak olyan lesz a bejárásában, amiben fikázzák. Engem ezért ki fognak rúgni'* – mondja.”⁴⁸

Viszont, ahogy pusztította az állam a sajtószabadságot, szüntette meg egymás után egyre kisebb számú és szűkülő elérésű még független print és online közlönyeit, úgy gyengült a kritikusok hangja, a szórakozni vágyó és hírfogyasztó közönség pedig, mi mást is tehetne, rendesen beéri azzal a politikai rágógumival, amit kap. Ha a szabad sajtó elpusztítására Orbán nem kapott volna szabad kezet az Alkotmánybíróságtól és Európától, akkor a magyar demokrácia minden bizonnyal túlélte volna pünkösdi királyságát.

Együtt győz a sajtószabadság felett a médiahatóságnak alávetettség és a magánjog szabadsága

Említettük, hogy nézetünk szerint a nemzeti együttműködésnek – közönségesen: Orbán-rendszernek – nevezett magyar politikai rendszer nem a vele szívesen barátkozó keleti despotikus rendszerek hatalmi mintázatát követi, hanem igen bátran nyúl a sajtótól az egyetemek világáig a közpénzből magánosítás eszközéhez, amely az így létesülő piaccgazdaságinak álcázott hatalmasra növelt magánvagyonokat az uralom fontos eszközeiként használja fel. Azaz az Orbán rendszer egyik legfontosabb hatalmi innovációja a piac különösen jövedelmező és politikailag érzékeny szféráinak üzleti tranzakcióknak álcázott megszállása.

A legnépszerűbb, a kormánytól korábban független internetes portálok, a jelentős olvasottsággal rendelkező hetilapok, nagy példányszámú megyei napilapok kerültek egymást követően így vagy úgy, de üzleti tranzakciók során Orbán kegyenceinek tulajdonába, vagy egyszerűen eltűntek, megszűntek létezni.

Így válik kétpillérűvé a hatalmi helyzetet tekintve hegemon, hangvételésben viszont diktatórikus médiahatalom. A Médiahatóság és a „független” egypárti jelöltekből álló Médiatanács minden döntése, úgy a jogérvényesítők mint a szolgáltatás nyújtását, annak módosítását engedélyezők, politikai elvárásoknak, megfontolásoknak felelnek meg, ezért belső algoritmusa szerint nem, legfeljebb egészen véletlenül hozhatnak fair döntést. Ez a közvélemény uralásának szükséges, de nem elégséges eszköze.

⁴⁸ <https://mertek.eu/2012/06/11/oncenzura-a-magyar-sajtoban/> Mong Attila *cikke* megjelent az *Élet és Irodalom* LVI. évfolyam 16. számában, 2012. április 20-án.

A hatósági tevékenységi körön kívüli esetekben ezért a hatalomkiterjesztés sajátos „piaci” logikája érvényesül, ha nem a kormányzat befolyása alatt állnak, akkor a legolvasottabb, legértékesebb (Népszabadság) napilap megy csődbe, és a messze leglátogatottabb híroldalt hagyja el a NER-közelivé lett tulajdonos politikai beavatkozása ellen tiltakozó komplett szerkesztőség, miután a tulajdonos üzleti szükséghelyzetre hivatkozva löki a függetlenség elvesztésével fenyegető csúszós lejtőre a szerkesztőséget. Az Orbán érdekében eljáró vevők üzleti döntései kizárólag politikai természetűek. A vételár érdektelen, az üzlet célja olykor kifejezetten a pénzügyi veszteség maximalizálása (adott esetben a jelentős piaci értéket képviselő, értékesíthető médiavállalkozást a vevő azért szerzi meg, hogy nagy veszteséggel rövid úton felszámolja).

A nyomtatott sajtó magyarországi piacának legfontosabb szereplői a rendszerváltás után létrejött szerkezetben a német, svájci, finn tulajdonosi háttérrel működő Axel Springer, Ringier és a Sanoma volt. Az Axel Springer és a Ringier esetében a magyar hatóság megakadályozta a két cég tulajdonösszevonási kísérletét. A két nagy portfólió tekintetében a kormánynak láthatóan tervei voltak. 2014-ben a Vienna Capital Partners (VCP) e két cég portfóliójának nagy részét megvásárolta, majd felvette a Mediaworks nevet. 2016. októberében teljesen váratlanul, természetesen üzleti érdekre hivatkozva felfüggesztette a tulajdonába került Magyarországon piacvezető(!) politikai napilapnak, a Népszabadságnak mind a nyomtatott, mind az online kiadását. A legnépszerűbb napilap puccsszerű megszüntetésének üzleti szempontból önmagában is érthetetlen eleme az ugyancsak az egyik leggazdagabb adatbázissal rendelkező, nyereséges online mutáció bezárása. A kiadó tulajdonosa, a kétes üzleteiről nemzetközi szinten és az osztrák hatóságok és a bíróságok által is jól ismert Heinrich Pecina, aki a lap kivégzését követően a céget eladta a miniszterelnök legkedvesebb nagytőkésének érdekkörébe tartozó Opimus Pressnek, de még ezelőtt 2016. szeptemberében megvette a Pannon Lapok Társaságát, ezzel a korábbi portfólióval együtt milliós olvasottsággal összesen 12 megyei napilap került az Opimus tulajdonába.⁴⁹ A sor hosszan folytatódik napi- és hetilapok szomorú sorsával, olykor követhetetlen tulajdonosi háttérű offshore cégek történetével. Ezek az ügyek külön tanulmányt igényelnének.

Miközben Orbán rendszere véleményünk szerint ma sem nevezhető diktatúrának, azt ugyancsak fontos megállapítani, hogy a közszolgálati médiát is ideértve, ha a durvaságot, a gyalázkodó hangot tekintve közöttük akad is különbség, propagandasajtójának hangvétele sokszor túl azon, hogy pusztán kiszolgálja a kormányt, fogyasztóit politikai ellenfeleik és a ressentiment politika által kijelölt embercsoportok (például a menekültek) ellen az emberi méltóság elemi követelményeit megsértve hangolja át gyűlöletkampányokkal.

A közszolgálati média közvetlen párt/kormányirányítására példaként 2020-ban Szabad Európa hangfelvételeket hozott nyilvánosságra, amelyeken az MTVA vezető szerkesztője a kötelező kormánypárthúségról⁵⁰ beszélt. A Médiatanács pedig a „szerkesztői szabadság védelmére” hivatkozva még csak vizsgálni sem volt hajlandó az ügyet.⁵¹

A nemzeti hírügynökségben még a fényképeket is úgy ellenőrzik, mint a diktatúrák központilag ellenőrzött sajtójában. „Érzékeny téma esetén az MTI főszerkesztőjének, valamint a Miniszterelnöki Kabinetirodának is el kell küldeni ellenőrzésre a fotókat és a képaláírásokat”.

⁴⁹ Lásd erről részletesebben: https://mertek.eu/wp-content/uploads/2016/11/mertek-mediatalajdonosok_final.pdf

⁵⁰ <https://www.szabadeuropa.hu/a/szerkesztoi-utasitas-a-koztevenel-ebben-az-intezmenyben-nem-az-ellenzeki-osszefogast-tamogatjak-mtva-fidesz/30940923.html>

⁵¹ <https://www.szabadeuropa.hu/a/mediatanacs-nmhh-vizsgalat-karas-monika-mtva-hangfelvetel/30989934.html>

A menekültügy képi bemutatása tekintetében az érintettek arról számoltak be, hogy „Egyértelmű utasítás volt, hogy csak életerős férfiakat fotózhatunk” – mondta egyik forrásunk. Másikuk ezt azzal egészítette ki, hogy a férfiakat sem volt szabad elesettnek ábrázolni. Ellenzéki politikusokról szinte csak kampányidőszakban és parlamenti felszólalás közben közöl fotót az MTI, de előfordul, hogy akkor sem.⁵² Költői kérdés: Vajon milyen politikai és médiarendszerben működik a „közszolgálat” ilyen vagy hasonló szabályok szerint?

Az állami sajtóhegemónia záróköve a Közép-Európai Sajtó és Média Alapítvány

A Közép-Európai Sajtó és Média Alapítványt 2018-ban hozták létre. A magyar és nemzetközi sajtótörténetben példátlan módon az alapítvány számára az Orbán-rendszer által korábban tulajdonossá tett kvázi üzletemberek *ellenszolgáltatás nélkül(!)* ajánlották fel a több tízmilliárd forintot érő audiovizuális, print és online sajtótermékeiket (2017-ben ezen cégek összesített árbevétele jóval több, mint ötvenmilliárd forint volt).⁵³ Ez a médiamamut több mint 400 médiacéget foglal magába. Létrehozása az Orbán-rendszer joga szerint is törvénytörő volt, a Gazdasági Versenyhivatal és a Médiatanács is köteles lett volna a fúziót megakadályozni (fentebb említettük, hogy a nagyságrendekkel kisebb Axel Springer és a Ringier egyesülését a Médiatanács korábban mint nem kívánatos tökekoncentrációt megtiltotta). A kormány azonban 2018 decemberében az egyesülést „nemzetgazdasági jelentőségűnek” minősítette, ez pedig olyan további érdemi indoklást nem igénylő vezényszó, amely felhatalmazza/kötelezi a Versenyhivatalt és a Médiatanácsot arra, hogy az egyesülés jogszerűségét ne vizsgálja. Így is jártak el (a Mérték Médiaelemző szerint a Médiatanács nemdöntése így is folyamatos jogsértést jelent⁵⁴). Számos sajtóhír és a mindennapi tapasztalat szerint a médiaszörny politikai tartalmait és híreit összehangoltan szerkesztik.⁵⁵

A szabad demokratikus és szolidáris Magyarország elképzelhetetlen sajtószabadság és szabad sajtó nélkül. Ez a mondat két feladatot jelöl ki, hiszen az alkotmányosan garantált sajtószabadság valamiféle keret, lehetőség, a szabad sajtó viszont a társadalmi élettel szoros kölcsönhatásban lévő organikusan változó kulturális jelenség. Pusztítani mindig könnyebb, mint építeni. Közszolgálati média Magyarországon ma nincs, helyét züllött, demokráciában alkalmatlan alakok foglalták el, a szabad sajtót nagyrészt felszámolták, maradéka gettóba szorult. Újjáépítése nem csak nehéz, de mert nemzedékek által hagyományozott erkölcsi és szakmai felkészültséget feltételez, kockázatos sikerű vállalkozás is.

Az elmulasztott lehetőség: szólni és írni szabadon, réseket törni az állami propaganda acélkupoláján

Az Alkotmánybíróságnak és az Európa Tanácsnak az autokrácia kiépítésében viselt felelősségéről fentebb írtunk. Csakhogy a sajtószabadság visszaállításáért az érintett szereplők

⁵² <https://www.szabadeuropa.hu/a/mti-foto-fenykep-cenzura-mtva/31042333.html>

⁵³ <https://mertek.atlatszo.hu/a-sajtoszabadsag-lapzartaja/>

⁵⁴ „Csak a GVH úszta meg a feladatot, hogy kijátssza a teljesen világos elvárásokat, a Médiatanács nem. A jogszabályi elvárások ugyanis nemcsak az összefonódás folyamatára vonatkoznak, hanem a működés teljes időtartamára. És ha a jogsértés nem szűnik meg, akkor újra és újra el kell járnia a Médiatanácsnak, egyre súlyosabb szankciókat alkalmazva.” <https://mertek.atlatszo.hu/a-sajtoszabadsag-lapzartaja/>

⁵⁵ <https://mertek.atlatszo.hu/mindent-beborit-a-fidesz-kozeli-media/>, <https://444.hu/2019/04/25/oriasi-a-fideszes-tulsuly-a-mediaban>

ugyancsak felelősséggel tartoznak. Ebben a mostani helyzetben az Európai Unió az egyik megnevezhető tényező, amelyik igen korlátozott hatáskörrel talán még vizsgálódik is a KESMA ügyében.⁵⁶ A fő felelőst azonban itthon az ellenzék soraiban találjuk meg. Aligha elégséges az ellenzék részéről olyan programot hirdetni, hogy a választási győzelem után majd helyreállítják a sajtószabadságot. Most azonnal kellene a rendelkezésükre álló eszközökkel eredményt elérni. Választást csak egy informált politikai közösség nyerhet. Mostanra Magyarországon lényegében a budapesti és a nagyvárosi, magasan képzett polgárok luxusa lett a tájékozódás a haza és a világ dolgairól. A NER az elmúlt években propaganda acélkupolát (egészen más műfajú dolog ez, mint az agyonelemzett információs buborék) borított többmillió – sokuk amúgy is offline – magyar állampolgárra, akik elsősorban az óriásplakátokról, a pártállami elektronikus médiából, az ingyenes propagandalapokból, megyei újságokból, önkormányzati lapokból szerzik ismereteiket. Ha normális országot akarunk, mielőbb réseket kell törni ezen az acélkupolán. Léteznek hősi kísérletek. A *Nyomtass te is!* 2017-ben indított, ingyenes, közösségi terjesztésű hírújság, amely magát 21. századi szamizdatként azonosítja. A független hírportálok lerövidített cikkeit, olykor saját anyagait igyekszik eljuttatni az olvasókhoz, ezzel ellensúlyozva az állami propaganda túlsúlyát a médiában. A két A/4-es oldalból álló újságot bárki szabadon kinyomtathatja és terjesztheti saját környezetében.

De közben az ellenzék kezére kerültek nagyvárosok. 2019 őszén az ellenzék jelentős sikereket ért el az önkormányzati választáson. Budapesten, a kerületekben, a nagyvárosokban egész sajtóportfóliók hullottak a győztes ellenzék ölébe. Ezek között akadnak olyanok, ahol városi sajtóholding: TV, rádió, városi újság, internetes lap is működik.

Nem sopánkodni kell a sajtószabadság hiányáról, hanem amint lehet, azonnal tenni is kell a szabad sajtóért valamit, hol keveset, hol többet, mégpedig azokkal az eszközökkel, amelyek az adott pillanatban rendelkezésre állnak vagy megteremthetők.

Valóban sarkalatos törvényhozási tárgy a sajtószabadságról, valamint a médiaszolgáltatások, a sajtótermékek és a hírközlési piac felügyeletéről szóló szabályozás, de a KESMA nevű alkotmány- és törvénysértően létrehozott szörnyeteg propagandacsatornáit, a közszolgálatiként emlegetett kormánymédia, a hecc- és revolverlapok, az Orbánék által elrabolt online felületekkel együtt nyomasztóan "leuralják" a hazai nyilvánosságot. Ezekkel szemben ellensúlyok kialakításához aligha kell kétharmad.

Többszörösen nem igaz tehát, hogy a Fidesz kétharmadának árnyékában nem tehetünk semmit a szabad sajtóért. Nemhogy kétharmad, sőt feles többség, de még parlamenti egyharmad sem kell ahhoz, hogy megbontsuk a Fidesz sajtóhegemóniáját. A legkiválóbbak vagy legbátrabbak a totális államban is, akár szamizdatban, szabad sajtót írtak.

Az ellenzéki önkormányzatok pénzén nem a KESMA hasonlóan riasztó konkurensét kellene fenntartani a sok helyen talpnyalásra szocializálódott helyi sajtóval, hanem a nagyvárosok és vidékük információs szabadságai érdekében azonnal cselekedni kellett volna úgy, hogy a jelenlegi struktúra megváltozzon. A városi lapok, televíziók finanszírozását a források egyesítésével függetlenné kellett volna tenni, az erre rendelkezésre álló rengeteg százmillióból be kellett volna törni a többmillió magyar emberre ráborított propaganda acélkupola alá. Ennek érdekében a kiterjedt önkormányzati sajtót a máig csak papíron létező Szabad Városok Szövetsége független, rendszerkritikus, a finanszírozásban résztvevő önkormányzatokat is szabadon bíráló elemekből álló sajtóholdingba szervezhette volna, a fontosabb sajtótermékeket pedig a polgármester helyett sajtóombudsman, illetve állampolgári bizottságok ellenőrzésére bízhatta volna. Enélkül, vagy más ilyesféle megoldások nélkül, biztosan nem kerülünk

⁵⁶ <https://hu.euronews.com/2019/04/29/vizsgalja-az-europai-bizottsag-a-kormanykozeli-mediaalapitvanyt>

közelebb az óhajtott szabad Magyarországhoz. Mindezt persze, ahogyan akkor jeleztük, rögtön az önkormányzati választások után lett volna ideális meglépni⁵⁷, nem a mostani helyzetben, amikor a kormány padláslesöprési politikája amúgy is nyomorba dönti az önkormányzatokat. Erre az a kész panel-válasz, hogy nem érdemes ugrálni, a kormánynak teljesen ki vannak szolgáltatva az önkormányzatok. Ez persze igaz, de kérdezzünk vissza! Az önkormányzatok kezében lévő szabad sajtó nélkül vagy ennek birtokában nagyobb-e kiszolgáltatottságuk?

A sajtómunkás jelentkezik az új gazdánál

A név és a hely szinte mindegy. A jelenség maga dermesztő. A *Bácskai Napló* című önkormányzati újság, a tavaly őszi önkormányzati kampányban arról híresült el, hogy az ellenzéki képviselőkről szándékosan elcsúfított "photoshopolt" fényképeket közölt.

A kirobbant botrányra a választások előtt a főszerkesztő „*Olyan nincs, hogy képhamisítás!*” című támadó hangú jegyzetben reagált. Azután, már az önkormányzati választást követően, nem csak bocsánatot kért a lapot ma is jegyző főszerkesztő, de a sajtószabadság mellett immár bátran szót emelve, de mégis alázatos hangon fel is ajánlotta becsületes újságírói tollát az új ellenzéki polgármesternek: „A kezdet biztató! A Bácskai Naplót az elmúlt években, pláne választások idején rengeteg támadás érte, számon kérve a kiegyensúlyozott, objektív támogatást”, de most Baja új polgármestere békejobbot kínált, és a sajtószabadság híve, szóval most már „ennek szellemében tevékenykedhet a szerkesztőség!” Ha korábban sajnos nem lehetett a sajtószabadságot szolgálni, most, ugyanazokkal az erőkkal és a korábbira emlékeztető eszközökkel, a felidézett esetben lapszámonként havonta kétszer 21000 példányban, igen.

Mindez akár baljós előrejelzője is lehet az Orbán Viktor majdani bukása utáni „szabad”, „demokratikus” és „szolidáris” Magyarország viszonyainak. És nem csupán a sajtó tekintetében.

Mindazonáltal vannak pozitív jelek is. A demokratikus sajtó nem egyedüli közlönye a közügyek nyilvános megvitatásának. A Fővárosi Önkormányzatnál most készítik elő az önkormányzati választások idején általunk is javasolt petíciós jog életre keltését, amely, az ezzel kapcsolatos politikai veszélyeket vállalva azt jelenti, hogy a közgyűlés köteles nyilvános vitában megtárgyalni a jelentős számú városi polgár által fontosnak tartott és az önkormányzat hatáskörébe tartozó ügyeket.

Az önkormányzati sajtónak eddig be nem teljesített küldetése, hogy teret adjon a helyi közügyeknek, felületet biztosítson az éles közéleti vitáknak, szóljon a kultúráról, legyen szava az élet árnyoldalairól, nyomorról, bűnözésről, a környezet olykor ijesztő állapotáról. Igazat mondjon.

A demokrata, az alkotmányos ember mindig a sajtószabadság híve. Itt és most teszi meg az informált társadalomért, amit lehet, mert tudja, hogy sajtószabadság, független és kritikus média nélkül nincs szabad, demokratikus és szolidáris Magyarország.

⁵⁷ <https://www.es.hu/cikk/2019-10-25/majtenyi-laszlo/az-onkormanyzati-gyozelem-terhei.html>